

Baráth Tibor

**KÖZÉP — EURÓPA
POLITIKAI FELÉPÍTÉSE**
a francia szakirodalom tükrében

Szerzői Kiadása
Montreal 1988

I. — NÉHÁNY SZÓ A DUNAI ÁLLAMESZMÉRŐL

A modern politikai tudomány egyik legfontosabb problémája az, miképen kell felépíteni egy adott területen az odaillő legjobb politikai szerkezetet, az eszményi államot. Legjobb alatt értve azt a szerkezetet, amely legmesszebbmenően biztosítja a kérdéses területen élő népek életbenmaradását és biztonságát.

Az e kérdésekre vonatkozó ismertek rendszeres foglalatát állameszmének, dunai vonatkozásban dunai állameszmének nevezzük.

Az életbenmaradás kérdése a Dunatájon

A dunai táj földrajzi kiterjedését az Alpok kelet felé eső záróbástyái, a Kárpátok hatalmas izei, az Al-Duna széles árka, a Drina völgye és az Adria partvonala nagy határozottsággal jelölik ki a térképen. Ez a terület természetes határokkal lezárt nagy medencét alkot, melyet a Duna vízrendszere szoros egységbe kapcsol össze.

Nemzetközi szempontból roppant nagy stratégiai értékű ez a terület, mert rajta haladnak át a Nyugat-, Kelet- és Délkelet-Európát összekötő összes fontos közlekedési útvonalak. S ez az úthálózat annál fontosabb, mert a földrajzi egység szomszédságában három nagytér helyezkedik el. Nyugat felé esik a régi Római Birodalom alkatrészeiből álló térség, a mai német és olasz lakosságú területek. Kelet felé van a mérhetetlen eurázsiai síkság, egykor a lovasnomád hunok és tatárok birodalma, ahol ma az oroszok uralkodnak. Délkelet felé esnek az egykori Bizánci Birodalom alkatrészei, a mai görög, török és kisebb szláv népek hazája.

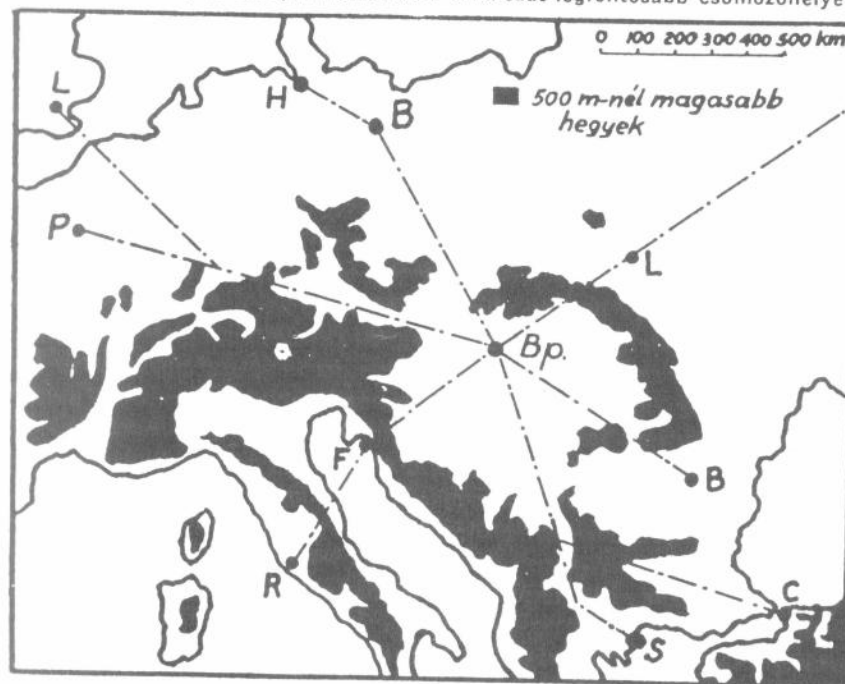
Ha e szomszédos nagyterek valamelyikét egy hódító nép egységes birodalomba kovácsolja, nagyobb erőre tesz szert, mint amekkorát a dunai táj képvisel. Ezenfelül e terek mindegyikének olyan a geopolitikai felépítése, hogy ezeket a tereket a Dunatáj felé terjeszkedésre ösztönzi. Ezért mihelyt e birodalmak egységbe szerveződtek, valamennyien potenciális ellenségeivé válnak a Dunatájnak, ez utóbbi térségbe behatolni és annak erejét a magukéhoz csatolni törekednek, hogy így Európa felett megszerezzék a hegemoniát. E környező birodalmak törekvéssel és az emiatt előálló kényes geopolitikai helyzet teszi a dunai táj népeinek életét bizonytalanná, és zúditanak rájuk időnként katasztrófális viharokat, amint ezt kétezer év története bőségesen bizonyítja.

Ilyen viharok során tűntek el a Kárpátmedencében élt egykori népek, köztük a dákok, rómaiak, hunok és avarok; a gepidák és longobárdok; a jászok, kunok és besenyők, és ilyen viharok során fogyott le a magyarság népi állaga harmadrészére, — hogy csak az ismertebb mozzanatokot említsük.

E hódító birodalmakra egyik dunai nép sem bízhatja életét a legnagyobb kockázat vállalása nélkül. Az élet megőrzésének itt csak egy módja van, ha az azonos sorsközösségbe tartozó népek tömörülnek, közös nagy államot alkotnak s a Dunatáját, e fontos útcsomózó helyet az idegen előzönlés elől kelet, nyugat és délkelet felé a természetes földrajzi-stratégiai vonalakon lezárják.

Hogy ez a dunai tömörülés valóban hatékony és a szomszédos birodalmak terjeszkedési törekvései elé nehezen áthágható gátat emel, azt a katonaföldrajzon kívül az esemény-történelem is bizonyítja. Magyarok, szlovákok, horvátok, hogy az összefogásnak csak leghivebb történeti elemeit említsük, ezer éven át ebben az életközösségben találták meg fennmaradásuk biztosítékát. De bizonyítja e hatékonyságot a szomszédos nagyterek Dunatájra vonatkozó külpolitikái hagyományos doktrínája is, amely a dunai egység széttagolását, mint legfőbb célkitűzést, alapvető elvként írja elő. A Bizánci Birodalom utódának, a Török Birodalomnak külpolitikája sarkalatos tételeként val-

A dunai táj az európai nemzetközi úthálózat legfontosabb csomópontja

lotta, hogy Erdély Magyarországtól szétválasztva maradjon; a német imperializmus, akár Bécs akár Berlin képviselte ugyan ezt a vonalat követte és állammaximájának tartotta a szétválasztást; az orosz szintén ellensége minden dunai vagy balkáni összefogásnak, még laza konföderáció formájában is.

A dunai állameszme első követelménye tehát az, hogy az ott lakó népek életbenmaradásuk céljából tömörüljenek és a természetes záróvonalakig érő nagy államot alkossanak.

A biztonság kérdése a Dunatáján

Mivel a Dunatáj önmagában nem képes a szomszédos birodalmak egyikével sem megbirkózni, imperialista veszély esetén előáll az a kényszerű szükség, hogy a kívánatos biztonság megszerzése végett a potenciális támadó fél ellen a másik két

térség valamelyikével, — esetleg mindkettővel, — katonai szövetséget kössön. — Melyik térség alkalmas ma ilyen katonai szövetségre?

A szomszédos nagyterek közül a történelem legújabb szakaszában délkelet felől nincs életveszélyes fenyegetés, mert a régi Bizánci Birodalom továbbra is szétagolva maradt bolgár, szerb, görög, török és részben román részekre. Ezek a területek tehát alkalom adtán a germán s orosz veszély ellen mint katonai szövetségesek kockázat nélkül felhasználhatók. — A veszély a Római Birodalom térsége felől is csökkent, amióta e térség német és olasz részre bomlott szét. Az olasz terület érdekei a dunai táj összes szomszédos nagyterei, de különösen a keleti nagytér felé teljesen azonosak a Kárpátmedence érdekeivel, így ezzel a tájrésszel való szövetség mindig veszélytelen és mindig szükséges; az újabb korban Olaszország a Dunatáj állandó szövetséges. — A német térség, mely kelet felé maga is védekezés állapotába kényszerül, ezirányban szintén potenciális szövetséges. Viszont ennek a térdarabnak imperializmusát francia-olasz szövetséggel lehet ellensúlyozni. — Az eurázsiai nagytér a történelemnek majdnem minden szakaszában állandó életveszélyt jelentett, akárcsak napjainkban. Ez a veszély a legállandóbb és a legnagyobb. Vele szemben a Római Birodalom és a Bizánci Birodalom örököseire való katonai támaszkodás az egyetlen hatékony védekezési mód.

A dunai állameszme szempontjából a jelen korban tehát az idegen imperializmusok elleni védekezés legjobb formája az olasz, német (amerikai) katonai szövetség, amelyet a Bizánci Birodalom megfelelő területdarabjai egészítenek ki, valamint a nyugateurópai politikai támogatás.

A folytonos veszélyeztetettségre való tekintettel a kellő külpolitikai vonalvezetésen túlmenőleg az állam belső szervezetét is a védelem szolgálatába kell állítani. Ugy kell azt felépíteni, hogy lehetőséget biztosítson a gyors cselekvésre és állandóan tartalékolja a kellő harci erőt. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy itt erős végrehajtó hatalomra, hierarchizált társadal-

mi rendre, kötelező katonai szolgálatra, a dunai sorközösségi tudat különleges ápolására és a kormányzat minél nagyobb állandóságára van szükség.

Mivel továbbá a jelen korban aktív két szomszédos nagytér népisége — a német és szláv elem — belenyulik a dunai térségbe és ott a faji összetartozás alapján céljai elérésére támpontokat keres s talál, a dunai állam legfőbb kulcspozícióiba a veszély tartama alatt közérdekből az egyik térséggel sem rokon népfajnak, a magyarnak, bizonyos túlsúly biztosítandó.

E két tételből következik, hogy a társadalmi és politikai koreszmék, mint jelenleg a nacionalizmus és a demokrácia, a dunai állameszme követelményei alá rendelendők, más szóval, hogy azok maradéktalan kielégítése itt csak az életbenmaradás és a biztonság rovására volna keresztülvihető. És logikusan következik az is, hogy a dunai állameszme követelményei legjobban birodalmi szerkezetben, azaz a népek bizonyos politikai hierarchiájában valósíthatók meg.

Más terek, más tájak és más népek időnkénti életstílusától és kultúrformájától a Dunatáj életstílusa és kultúrformája így szükségszerűen mindig különbözik. Ennek az eredeti dunai szintézisnek az európai kultúrán belül való kialakítása a legfontosabb dunai állambölcseleti probléma. Ezért nehéz, ropant nehéz, a Dunatáj politikai architektúrája, ezért jelent hősi cselekedetet, örökös áldozathozatalt a dunai sors öntudatos vállalása.

II. — HARC A DUNAI ÁLLAMESZME ELLEN, 1871-1919

1. — A SZLÁV ÉS GERMAN VESZÉLY KIBONTAKOZÁSA KÖZÉP-EURÓPA VÉDELMI POLITIKÁJA

A szláv veszély kibontakozása

A moszkvai állam a 18. század végére teljesen felszabadult az eurázsiai steppenépek nyomása alól, területileg megyarapodott és az Osztrák-Magyar Birodalommal hosszú szakaszon közvetlen érintkezésbe került. Magára öltve Ázsia hagyo-

mányos szerepét, a nyugat és dél felé való előretörést, előbb vitássá tette a Monarchia balkáni befolyását, azután létjogosultságát és végül felvetette Közép-Európa és a Balkán új felépítésének problémáját. Oroszország ugyanis százados hagyományai szerint szabadulni kívánt erősen szárazföldi helyzetéből és a nyugati világforgalomba való intenzivebb bekapcsolódás végett a meleg tengerek felé keresett kijáratokat. Leghőbb vágya az volt, hogy a Fekete-tengerből a Földközi-tengerbe vezető szorosokat megszerezze és használatukat katonailag biztosítsa.

A program első része, a szorosok megszerzése Törökország megcsonkítását jelentette; a második rész, a szorosok katonai biztosítása, egész Közép-Európa átalakítását tette szükségessé. A tervet utolsó fázisában úgy képzeltek el, hogy a tengeri útvonal felett hatalmas, de orosz befolyás alatt álló országokat szerveznek: egyrészt egy Nagy-Romániát, Nagy-Bulgáriát és Nagy-Szerbiát, hogy ezek a magyarok, olaszok és osztrákok erőit lekössék; másrészt egy nagy, a délszláv tömbbel is összefüggő Csehszlovákiát, amelynek az lett volna a feladata, hogy a Lengyelországgal bővült Oroszország előretolt hidállásaként a németiség erőit semlegesítse. A nagyorosz program tehát a Prága-Bécs-Trieszt vonaltól keletre eső egész területet szláv vezetés alá kívánta helyezni és befolyását a Rajna vonaláig kiterjeszteni. (1)

Ez a program nyilegyenesen következett Nagy Péter cár végrendeletéből, aminek Karl Marx már a 19. század közepén frappáns összefoglalását adta. "A pánszlávizmus nem egy nemzet függetlenségi mozgalma, — állapította meg Marx, — hanem oly törekvés, amely egy ezredév történelmi alkotását akarja elpusztítani. Ahhoz, hogy célhoz jusson, le kell törölnie Európa térképéről Törökországot, Magyarországot és Németország felét. S ha ezt a célt elérte, akkor is csak úgy maradhat fenn, ha a maradék Európát is leigazza. A pánszlávizmus tehát, mely vallási alapokról indult el, politikai programot jelent és Európát két lehetőség közötti választásra kényszeríti: vagy behódol a szlávságnak, vagy arra kényszerül, hogy lerombolja Oroszországot, a pánszláv mozgalom támadó központját. A pán-

szláv terv a dunai eszmével homlokegyenest ellentétben állt, életveszélyes fenyegetéseket tartalmazott kivétel nélkül minden dunai népre és felborítással fenyegette az európai egyensúlyt.

Ahogy Oroszország imperialista céljai egy nagy szláv állam — Pánszlávia — kialakításában megfogalmazást nyert, megkezdődött annak ideológiai alátámasztása és politikai kivitelezése.

— Az ideológiai alátámasztás a német romantikus gondolat eszmekörének átvételével és szláv célokhoz való hozzádomitásával ment végbe. Kiindulópontja a néprajzi nemzetfogalom átvétele volt és annak történeti magyarázó tényezőként való felhasználása. A néprajzi nemzetfogalom szerint egy-egy népközösség összetartozásának ismertetőjegyei a közös vérségi eredet, a közös nyelv, a közös szokások és a közös kultúra. Mindez, — mondták, — az összes szláv népeknél egy és ugyanaz. Ezek tehát valamennyien összetartoznak, következésképpen egy és ugyanazon állam keretébe vonandók össze. Hajdanában, az ősi állapotban mindez így is volt, létezett egy nagy "Pánszlávia", s csak az "idegenek ravaszsága" bontotta meg ez ősi egységet, taglalta szét az egyetemes szlávságot és igazta le ezer évvel ezelőtt e népcsalád tagjait. Ezeket az idegen elnyomókat magyaroknak, törököknek és németeknek hívják, tehát az alóluk való "felszabadulás", az elnyomó államok "szétrombolása" a szláv politikai ideál legfőbb követelménye.

— A pánszláv terv politikai kivitelezése a Nagy Péter cár végrendeletében megszabott módon vétetett munkába. E végrendelet szerint: "Lengyelországot mindenestre fel kell osztani. Feszültséget kell teremteni egyszer Törökországban, máskor Perzsiában. Ausztria államaiban protektorátusok létesítésére kell törekedni, melyek jövőendő uralmunkat készítik elő. Nagy figyelmet kell szentelnünk a görögkeleti egyháznak és hiveinek, akik Magyarországon és Lengyelországban élnek; ők lesznek főtámaszpontjaink." Tehát: az orosz imperializmus útvonalán a szláv nyelvű és a görögkeleti vallású tömegek között támaszpontok, professzionalista izgatók, előőrsek és Quislingek ke-

restetnek, amivel a prágai, belgrádi és bukaresti orosz konzulátusok bizatnak meg.

A legelőrébb tolt szláv bástyában, Csehországban indul meg legkorábban a felforgató tevékenység, ahol az 1848 júniusában tartott szláv kongresszuson már jelen van Bakunin, az orosz izgató, aki a kongresszust lázadó gyűléssé alakítja át. 1868-ban a csehek tüntetőleg népes küldöttséggel jelennek meg a moszkvai néprajzi kiállításon s röviddel utóbb Palaczky visszavonja a dunai nagy állam szükségességéről vallott felfogását. 1870-ben Hohenwart cseh miniszterelnök megkísérli a Monarchia birodalmi szerkezetének szétlázítását és föderációvá való átalakítását. A századfordulón megjelenik a politikai sikon T.-G. Masaryk, "az igazmondás bajnoka", aki tollát leplezetlenül az orosz tervek szolgálatába állítja. Ő az, aki nagy nyomatékkal és történetfilozófiai aláfestéssel terjeszti a cseh és szlovák nép egybetartozásának tételét, a "csehszlovák Pánszlávia" tanát, és alátámasztja Strossmayer elméletét a szerb-horvát-szlovén nép egységéről, a "délszláv Pánszláviáról". Vele párhuzamosan hirdeti e népek "ezeréves elnyomását", a "felszabadítás" és az "orosz védelem" alá helyezés szükségességét. Kiagyalja az idevezető utakat és módokat, az úgynevezett paktumokat, amelyeket Pittsburgban a szlovákok-csehek között, Korfuban a délszlávok között létre is hoztak és szellemileg kiszakították e népeket az ősi dunai sorsközösségből. — Egyidejűleg Masaryk Nyugat-Európában is meghirdeti a szláv eszményt. A háború alatt, amikor a King's College tanára, arra a kérdésre, mi a célja, így felel: "Célom a Monarchia összeűzése." Tanítványa, Edvárd Benes, a másik márkás orosz ügynök utolsó munkájában, *Où vont les Slaves?* (Páris, 1948), pályájára visszapillantva nyíltan megmondja, hogy cselekvésének rugója a német-magyar-török veszély elleni harc volt, ami teljesen a szláv hagyományok vonalába esett. Hiszen már 1848-ban is így vélekedtek a cseh vezetők: "A szláv egység, a szláv szabadság és a szláv újjászületés nem valósítható meg másként, mint az osztrák birodalom szétrombolása árán." (2)

Majd még világosabban így fejezi ki magát: "Igazi szláv politika elképzelhetetlen volt anélkül, hogy annak képviselői a végső gyakorlati következményeket ne vállalták volna, mert ezek a következmények minden logikai vonalon azonosak voltak: a területi státuskvó lerombolását igényelték s vele párhuzamosan vagy egy nagy orosz irányítású Pánszláv Birodalom kialakítását, vagy pedig egységes szláv nemzeti államok életre hívását, a régi határok félretolásával, népi, demokratikus és progresszív alapokon. A szláv politika számára sosem volt más megoldás lehetősége." (3)

A másik szláv nép, amely a pánszláv tervek végrehajtójául szegődött el, a balkáni szerb nép volt. A belgrádi orosz konzulok befolyása és későbbi sikereik a balkáni háborúk folyamán, valamint a szarajevói merénylet után adott orosz biztatás túlon túl ismert mozzanatok, semhogy ezekre részletesen ki kellene térnünk. Csak azt jelezzük, hogy Hartwig belgrádi orosz főkonzul már 1905-ben elérkezettnek látta az időt arra, hogy részletes előterjesztést tegyen kormányának a Monarchia romjain megalakítandó hatalmas "délszláv állam" életre hívásáról. A szerb mozgolódás áttért Magyarországra is, ahol 1848-tól kezdve kerestek és találtak kollaborátorokat. A szerb törekvéseket Markovics Szvetozár már 1871-ben úgy foglalta össze, hogy Sztambultól Bécsig nincs nagyobb felforgató erő, mint az orosz által támogatott "jugoszlávizmus", mely magában foglalja Ausztria-Magyarország lerombolását. (4)

A harmadik terület, ahol Oroszország támogatást nyert terveihez, a régi Románia volt, a Monarchia előkánpáti felvonuló terep, ahol a népi nemzetfogalom alapján a pánszláv fikcióhoz hasonló törekvés alakult ki a Dnyesztortól a Tiszáig terjedő Nagy-Románia életre hívására, "De la Nistru pan la Tisa", ahogy később Eminescu megénekelte. Ezeket a törekvéseket használta fel Oroszország s ezek vonalában jött létre Bratianu és Sasanov között 1914 október 1-én az a szerződés, amely Erdély és Bukovina bekebelezését megígéri a románoknak, s e révén a dunai sorsközösségből kiszakítva, ezt a népet is az orosz hódító tervek szolgálatába állította.

Amikor e politikai mű körvonalai végleg kialakultak, Kramarz és utána Masaryk egy nagy javaslatban foglalta össze a programot (1915). A javaslat szerint a német és olasz határtól keletre eső területek egy "pánszláv birodalom" alakitandók át, amelynek egyes tartományait (Bulgáriát, Csehszlovákiát, Nagy-Romániát, stb.) orosz nagyhercegek kormányoznák s Magyarországon át "szláv folyosó" létesülne. (5)

Mint az előadottakból látható, az orosz imperializmus a Dunatájon élő szláv népek és a görögkeleti vallású román nép intelligenciájában számos kollaborátort talált. Ez a forradalmi intelligencia szakított a dunai gondolattal, árulója lett a nyugati sorsközösségnek s életbiztonságát a legveszedelmesebb térség agresszív imperializmusával, a pánszlávizmussal való szövetségben képzelte el. E pánszláv szövetség lett minden későbbi baj kútfeje, lelki befogadása a dunai népek halálos ítélete.

A német veszély feléléde

Az orosz veszély 19. századi kibontakozása és a szláv-román forradalmi elemekkel való kapcsolódása nem kerülte el a német vezető körök figyelmét. E veszéllyel szemben a fiatal császárság az Osztrák-Magyar Monarchiával való együttműködésben, továbbá a magyar elem erősítésében keresett ellensúlyt. Erre a közös érdekre utalva mondotta Bismarck kancellár mintegy a szláv politika válaszáként, hogy "a Duna és a Kárpátok ölén élő magyarok számunkra annyit jelentenek, mintha ott németek lennének, mert sorsuk a miénkkel azonos. A magyarok velünk együtt állnak és buknak, — s ez az, ami őket alapvetően megkülönbözteti a szlávoktól és románoktól. Ezért a magyar tényező számunkra a legfontosabb az egész Balkánon, mely tudvalevőleg a Bécsi-országútnál kezdődik." (6) Bismarck a Monarchia függetlenségét is szükségesnek tartotta, (7) de azt jobban látta biztosítva magyar, mint szláv vezetés alatt. Ezért többször is ajánlotta a szlávokkal teletömött bécsi udvarnak, hogy "Ausztria súlypontját Magyarországra kellene át helyezni." (8) S tőle származik az a híres mondás is: "Ha engem az a szerencsétlenség érne, hogy osztrák császár lennék,

úgy már holnap átköltöznék Pestre, huszár egyenruhába vág-nám magam, magyarul beszelnék és lovagolnék, és mindent bekebeleznék Magyarországra, ami odaillik. Személyesen lépnek a magyar országgyűlés elé, csak vele tárgyalnék és kereken megmondanám a vitathatatlan tényt, hogy a magyar királyi méltóság az ausztriai császár első tisztsége, minden egyéb pedig csak melléktartomány." (9) Bismarck Németországa valóban szívélyes barátságot ápolt a Monarchia irányában, tudatában volt a kelet felé szükséges német-dunai katonai együttműködés történeti parancsának, amit állandó követelménynek tartott, és hitte, hogy "az érdekelt feleket csak kölcsönös nagy félreértés választhatja szét tartósan". (10)

A középeurópai védekezési szabályok tragikus félreértése a vaskancellár bukása után (1890) valóban bekövetkezett, amikor a Drang nach Osten keretében egy új német délkelet-európai imperialista politika bontakozott ki, amely a Dunavidék bekebelezésével európai hegemonia kialakítására tört. Ez a mozzanat csak bonyolította a már meglévő zavart, mert a Monarchia németiségét a dunai eszmétől eltéríteni és pángermán szolgálatba állítani igyekezett. Így a Dunatáj a 20. század elején már két szomszédos nagytér nyomása alá került és a magyarság magára maradt a dunai örök hivatás védelmezésében. E változás ellenére azonban dunai viszonylatban továbbra is kétségtelenül a szláv veszély maradt a nagyobb veszély, a tartósabb, az időben is előbb jelentkező, közvetlen dunai probléma.

Dunai védekezés a pánszláv veszély ellen

A szláv veszély jelentkezésével kapcsolatban Magyarország megerősítésének gondolata a Monarchiában magában és a nyugateurópai politikában egyébképpen megjelent. Gentz osztrák publicista 1806-ban, közvetlenül azután, hogy Ferenc császár lemondott német császári címéről, úgy vélekedett, hogy "Bécs nem lehet tovább főváros s a német államokat másodrendű tartományoknak kell tekinteni. A Monarchia székhelyét át kell helyezni Magyarország közepébe." (11) Az orosz közeledés a Varsó-Orsova vonalhoz Metternich osztrák kancellárnak

is aggodalomra adott okot. Radetzky osztrák tábornok kifejezetten azt javasolta, hogy a Kárpátok bástyafala mögött Magyarországot politikai, gazdasági, katonai erőddé építsék ki. Pár év múlva ugyanezt akánlotta Bécsnek Anglia is. A krími háború (1854) és a berlini kongresszus (1878) szintén a dunai megerősítés és a szláv veszély ellen való védekezés jegyében zajlott le.

A Habsburgok cseh tanácsosai, különösen Kolowrat gróf befolyására, aki Metternichet 1849-ben leváltotta, ezt az orosz elleni védekező politikát csak később fogadták el, miután az oroszokat 1849-ben Magyarországra szövetségesként behívták és a magyar nemzeti mozgalom letörése fejében I. Miklósnak szabad kezet ígértek a Balkánon. 1867-ben a Monarchia vezetésében a magyar elem mégis döntő befolyáshoz jutott s 1879-ben létrejött az orosz elleni védekezést szolgáló kettős szövetség (Zweibund), amihez 1882-ben Itália is csatlakozott, s így az egész Dunatáj, alapvető törvényszerűségeinek megfelelően, a régi Római Birodalom területeire támaszkodott. Ehhez a szövetséghez csatlakozott utóbb Románia, Bulgária és Törökország a régi Bizánci Birodalom területéről. A belpolitikai átalakulás is az erősszpontosítás jegyében zajlott le: Erdély újra egyesült Magyarországgal s az 1868-as törvények a nemzetiségeknek liberális statutumot adtak. A tartós béke és nyugalom a Dunatájon most, a fokozódó szláv veszély ellenére is biztosítottak látszott s a dunai népek — kivétel nélkül — közel félszázadon át valóban békét élveztek, részesültek a dunai eszmét megvalósító magyar politikai génusz áldásaiban.

Ezeket a tényeket kellett rövid vonásokkal ecsetelni, hogy kellő megvilágításban láthassuk a szedáni katasztrófából (1871) felemelkedő Franciaország Dunatájra vonatkozó politikai gondolatát.

2. — FRANCIAORSZÁG BELÉP A PANSZLAV ÉRDEKKÖRBE ÉS HARCOT INDIT A DUNAI ALLAMESZME ELLEN

Diplomáciai forradalom

Körülbelül a múlt század kilencvenes éveitől a francia közvélemény aránylag kevés ismerettel rendelkezett a Dunatáj

politikai szervezetének természetéről. Még kevesebbet tudott az orosz birodalomról és annak expanziós törekvéseiről. De ez a kevés mégis a valóságot tükrözte. Tudták, hogy a Dunatájon a legerősebb állami alakulat a történelmi Magyarország, ez a Kárpátmedencét teljesen kitöltő állam, mely a Duna kék szalagjával összefűzve, csodálatos földrajzi egységével szilárdan állta ki ezer év viharait (E. Reclus, Payot). Szájáról-szájra járt a nyugateurópai államférfiak körében, hogy a dunai magyar birodalom, majd utóda az Osztrák-Magyar Birodalom, mint utolsó európai jellegű ország kelet felé nagy biztonságot nyújt a kebelében élő kis népeknek és egyúttal egész Nyugat-Európát védelmezi a keletről feléje törő barbár erőkkal szemben. Tudták tehát, hogy ez a birodalom az európai béke és európai politikai egyensúly nélkülözhetetlen eleme, s ha nem léteznék fel kellene találni, 1849-ben, 1854-ben és 1878-ban ez a meggyőződés messzemenő diplomáciai támogatást biztosított a Monarchiának.

Azt is tudták, hogy ezen a tájon egy szabadságszerető, liberális, demokratikus nép lakik, a magyar, amely nemcsak kelet veszélyeivel szemben állt és áll őrt, hanem diadalmasan lobogtatja a szabadság zászlóját a germán törekvésekkel szemben is. Michelet, Béranger, Jules Verne, Sayous, Ignace Kont, Madame Adam, stb. nem győzik csodálni a hős magyart, s mindegyik a maga műfajában örök emléket emel neki. "Nyugat népei, — írta Michelet, — kik messze a barbár világ veszélyeitől régtől fogva a béke mesterségeit üzték, mindig hálával gondolatok a keleti népekre, akik Európa határszélein élve megvédték benneteket a tatárok áradatától, a törökök seregeitől, az oroszok tömegeitől, és ne feledjétek el, mily hálával tartoztok Magyarországnak, Lengyelországnak és a szerencsétlen Romániának." "E népek gyakran megállították a hódítókat, gyakran kifárasztották azokat s még legyőzve is benneteket szolgáltak azáltal, hogy Isten ellenségeinek haragját szenvedéseikkel felfogták."

Az a hü kép, amit Franciaország a Dunatájáról és speciálisan ennek legerősebb nemzetéről lelkében őrzött, a szedáni katasztrófa után kezdett elhomályosulni. A franciák rádöbrentek arra, hogy Németország nemcsak az elvont gondolat hazája,

hanem egyúttal a kemény katonáké is, akik országukat modern militarista állammá alakították át (Mme Adam). Következésképpen, hogy Franciaország a feléledt német test — a corpus germanicum — veszélyétől és a frankfurti békében szentesített megalázó helyzetéből megszabadulhasson, átfogó szövetségest kell keresnie. (12) Erre a szerepre, amit a múltban Lengyelország, Svédország, Törökország töltött be, most azokat a népeket szemelték ki, amelyek erősen németellenesek, azaz — ahogy akkor mondták — antigermán koeficienssel rendelkeznek. (13) S ezeket a szövetségeseket a szláv népekben remélték felfedezhetni: Oroszországban és az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetiségeiben, amelyek a "nagy moszkovita konglomerátum" körül voltak hivatva tömörülni. (14)

Ehhez a külpolitikai elgondoláshoz nagy reményeket fűztek, amit többek között Louis Léger, a Collège de France tanára, az akkori szlavista irógárda vezére is világosan kifejtett. "Amióta az egységét megszerzett Németország Európa szívében túlnyomó fölényre tett szert, — írta Léger, — a szláv faj sorsa a miénkkel szolidarissá vált. Ha e fajnak sikerül a germánok kelet és dél, azaz a Földközi-tenger felé való terjeszkedését megállítani, talán mi is megtarthatjuk a Vosges-körüli határainkat és — ki tudja? — esetleg visszaszerezhetjük a Rajnavonalat. Ha viszont ez a faj a harcban végleg elbukik, nemzetünk jövője menthetetlenül veszve van." (15) "Hogy tehát a germán világ veszedelmes törekvései ellen harcolhassunk, minden érdekünk azt parancsolja, hogy egy egységes Szláviára támaszkodjunk." (16)

Ezen a gondolati vágányokon jött létre a francia-orosz katonai szerződés (1891), majd a szabályszerű szövetség (1895). Ezzel Franciaország elsőnek a nyugateurópai hatalmak közül, belépett a pánszláv eszmekörbe, külpolitikáját szláv tengelyre állította és ő is csatlakozott ahhoz a törekvéshez, mely Közép-Európa zárógátjainak felszakításával e tájat orosz érdekkörbe utalta. Ennek az új külpolitikai irányvételnek egyelőre beláthatatlan következményei lettek, bár Franciaország csak Németország ellensúlyozására gondolt.

Ideológiai forradalom

A szlávbarát francia külpolitikai elgondolással párhuzamosan, sőt részben már azt megelőzően, kialakult az új céloknak megfelelő "ideológia", amely az említett politikai törekvéseket egyúttal mint az emberi haladás és a kultúra értékes újabb állomását mutatta be. Ez az ideológia két korszaka: a néprajzi nemzetfogalom és a francia demokrácia fogalma körül polarizálódott.

— A néprajzi nemzetfogalom elemeit a francia publicisztikában Ernest Denis (1849-1921), a Sorbonne tanára, a francia szlavisztika egyik legismertebb szakértője kezdte terjeszteni dunavidéki tanulmányai keretében. Ő rögtön a szedánli katasztrófa után, 1872 őszén Prágába utazott, hónapokon át tanulmányozta Palaczky csonkán maradt cseh történetét és bensőséges kapcsolatba lépett a prágai pánszláv körökkel. Ez az utazás rendkívül mély benyomást tett rá s egész életre való sugalmazást merített az ott hallottakból. (17) Itt, Prágában alakította ki a szláv-francia politikai szolidaritásról való meggyőződését és azt a hitét, hogy a "nemzetet" nem az akarat, érzelmi és történelmi mozzanatok szövődése határozza meg, jelöli ki, hanem a külső, fizikai ismérvek: a nyelvközösség, a közös származás (vér és faj) és a közös szokások. Ez a németes nemzetfogalom, amit Denis szláv közvetítéssel szívott magába, már első alkalmazásakor kihívta kortársai ellenmondását, köztük a legragyogóbb francia szellemek egyikét, Ernest Renan-ét. Híressé vált és sok kiadást megért remek előadásában, Qu'est-ce qu'une nation? — Mi a nemzet? (1882), élesen tiltakozik ez új nemzetfogalom használatát ellen. (18) Ünnepelesen és világosan fejtegeti, hogy "nemzet alatt lelket, szellemi valóságot kell értenünk... Miként az egyén, a nemzet is hosszas erőfeszítés, állandó áldozathozatal és tartós hűség eredményeként áll elő. Ahhoz tehát, hogy nemzetről lehessen beszélni, az szükséges, hogy az érdekelteknek a múltban közös dicsőségük, a jelenben közös akaratuk legyen; hogy a múltban együttesen vittek legyen végbe nagy dolgokat s ilyeneket cselekedni a jövőben is szándékukban áll." Ámde Renan ünnepelesen tiltakozása el-

lenére, mint ezt különben René Johannet is megjegyezte, (19) a német néprajzi nemzetfogalom a francia értelmiség körében rohamosan elterjedt, főleg 1914 után, s lett egyik alátámasztója a szlavofil külpolitikai célkitűzéseknek.

— A francia demokrácia elemei a nagy forradalom szellemi örökségéből kerültek elő. Legfontosabb tétele az volt, hogy a népek önmagukból meritik szuverénitását, az tőlük elidegeníthetetlen. Tehát minden népnek joga van önálló politikai szervezetre, államra, s amennyiben ilyen nem rendelkezik, visszaélésről van szó, s a nép jogosan lázad fel elnyomója ellen. Kibővítve a francia demokrácia egyéb elemeivel — a laicitással, a republikanizmussal és az egalitárizmussal — a demokrácia nem kisebb érvet szolgáltatott az új külpolitikai célok támogatásához, mint a néprajzi nemzetfogalom.

A néprajzi nemzetfogalom és a demokrácia korlátlan pályafutása Franciaországban az 1877-es októberi választások után kezdődik, amikor a baloldali irányzat megerősödött és Waddington személyében egy protestáns politikus került a külügyminisztérium élére, aki Gambetta szellemében gondolkodott. (20) Még nagyobb nyomatékot kapott az új ideológia, amikor a két említett koreszme összekapcsolódásából megszületett a néprajzi nemzetek államhoz való jogának deklarációja specifikus dunatáji használatra, a nemzetiségi elv (principe des nationalités) és a népi önrendelkezés (droit des peuples à disposer d'eux-mêmes) elve. Ez a robbantó erejű ideológia, melynek jelszavai csakhamar bevonultak a diplomácia szótárába, a pánszláv politikai célkitűzések erkölcsi alapú indokolásává lett Nyugat-Európában.

Ez a 19. század utolsó harmadában lejátszódó kettős — diplomáciai és ideológiai — forradalom tagadásba vette a klaszszikus államalkotó tényezők fontosságát: a földrajzi és gazdasági adottságokat, a történelem állandóit, a kultúra szerepét és a speciális dunai életelveket: a birodalom-elvet, a monarchikus elvet, az egyházak együttműködését az állammal, továbbá a militarista szellemet. E szilárd és tartós alapokat, amelyeken állva a Dunabirodalom évszázadokon át dacolt az Idővel, félre-

tették és helyettük a koreszmékre, e változó tényezőkre terelték meg az új államokat. Mindez zajtalanul, anélkül ment végbe, hogy bárki rendszeresen megvizsgálta volna, lehet-e homokra, amit a szél máról holnapra elhordhat, viharjárta vidéken tartós állami épületet emelni.

De az állambölcseleti elveken kívül a szlávok politikai törekvéseit sem tették tüzetesebb vizsgálat tárgyává. Nyoma sincs annak az irodalomban, hogy a francia közvélemény tisztában lett volna a délnyugat felé irányuló szláv nyomás a német Drangnál is veszedelmesebb támadó erejével, holott ez a kérdés Közép-Európa irodalmában ekkor már szélteben tárgyalt dolog volt. A szlavizmust a franciák csak mint védelmi erőt értékelték a francia-német viszony szempontjából. Hogy a tervezett hatalmas Pánszlávia esetleg Németország erejét is magához csatolja, hogy kiléphet a kontinentális keretből (épgy, mint a német Mittel-Európa), és Európát esetleg Ázsia-Amerika csataterévé alakíthatják át, röviden, hogy a szláv politika elfogadása katasztrófális Európa számára, tehát, hogy rossz utat választanak, ez a gondolat, — ismételjük, — fel sem merült.

Ideológiai harc a dunai állameszme ellen

Amint a diplomáciai és ideológiai forradalom lezajlott, a Dunatájra vonatkozó egész franciayelvű politikai és történeti irodalom mélyreható átalakuláson ment keresztül. A szláv-francia érdekközösség jegyében mindent a két elv — a néprajzi nemzet és a demokrácia elve — szempontjából tettek kritika tárgyává s eredményként természetesen mindenütt a hiányzó mozzanatokat domborították ki, azt, hogy a Monarchia mi "nem".

A néprajzi nemzeteszme szempontjából, — melynek magyarázó erejét különösen Louis Léger nem győzte eléggé hangsúlyozni, — megállapították, hogy Ausztria-Magyarország történetében nincs meg egy nagy fajnak fényes kibontakozása, mint pl. Franciaországban vagy Németországban. Lenézéssel állapították meg, hogy területén német, magyar, lengyel, rutén, cseh, tót, szerb, horvát, szlovén, román és olasz nyelvű napilapok je-

lennek meg. Észrevételezték, hogy mindezen népek máig sem olvadtak egybe, úgyhogy a dunai Monarchia néprajzilag a "legtökéletesebb anarchiát" mutatja, s "valóságos bábeli torony Európában". Rámutattak arra, hogy e nyelvek legtöbbje csak egy nagyobb szláv nyelvterület dialektusa, mely dialektusok a szláv népi egység — Pánszlávia — szétbontása után fejlődtek ki. A dunai Monarchiának tehát nincs szilárd néprajzi alapja, következképpen "nemzetellenes" — antinacionális — alakulat.

A demokrácia világitó lámpásánál rájöttek arra, hogy a szláv-ságnak bár a "többséget" alkotja, nincs arányos politikai képviselete, hanem a Monarchiában két "kisebbségi" nép, az osztrákok és magyarok akarata érvényesül. S hozzáfűzték, hogy ez a "birodalmi" szerkezet elavult, ósdi dolog, mert ellentétben áll a haladással. Úgyszintén elavult és ellenkezik a haladással a monarchikus rend, mely isteni megbízásra hivatkozik s a nép-akarat rovására túlnagy befolyást enged a központi hatalmat jelképező császár-királynak, aki hatalmával otromba módon visszaél. Azonfelül a nemzetiségeket tudatosan butaságban tartják: az iskoláztatást szándékosan akadályozzák és az Ész helyett a katolicizmus lelki terrorjával fékezik az embereket. A "trón és oltár szövetségét", a lelki elnyomást kiegészíti a társadalmi ("feudális") elnyomás, különösen Magyarországon, ahol a magyar nemesség a porosz junker megfelelője. Egyszóval a Monarchia egész szerkezete ósdi és elavult, "antidemokratikus".

A néprajzi nemzet és demokrácia szintézise, azaz a nemzetiségi elv és népi önrendelkezés szempontjából nézve a Monarchiát megállapították, hogy ez az elv a szláv közösség megbomlása óta állandóan sérelmet szenved, s itt ezer év óta mesterséges államalakulatokban élnek a nemzetiségek. Minden nép kikivánczik ebből a mesterséges államból, amit csak a dinasztia, az egyház és a hadsereg erőszakos abroncsa tart össze a népek akarata ellenére. Ausztria-Magyarország tehát egy nagy történeti szörnyeteg, egy darab megkövesedett középkor, "52 millió ember börtöne".

Mindezt összefoglalva, úgy vélték, hogy az Osztrák-

Magyar Birodalomnak, mint államnak alapja és szerkezete egyképen természetellenes s ez az állam filozófiai szempontból nélkülözi az élethez való jogot.

A dunai Monarchia új történetiszemléletét Louis Léger foglalta egységes keretbe az Histoire de l'Autriche-Hongrie című sok kiadást megért munkájában. Ez az angol nyelven is megjelent mű iskolát alapított Franciaországban s példáját számosan követték. (21) Viszont a dunai állameszme kritikáját filozófiailag Masaryk foglalta rendszerbe "Europe nouvelle" c. Párisban, 1918-ban megjelent munkájában. Masaryk e munkájában így összegezi a Monarchiáról alkotott nyugateurópai ítéletet: "Ausztria-Magyarország mesterséges állam, melyet csak uralkodó családja és hadserege tart össze. E demokrácia- és nemzetellenes, papos, jezsuita szellemű alakulat a középkori birodalom-eszmét testesíti meg, akárcsak Poroszország. E két állam a népakarattal szembeállítja az isteni akarat rögeszméjét, amelyre a hősök szoktak hivatkozni ... A római főpap, akit régóta a jezsuiták irányítanak, Ausztria és Poroszország érdekében dolgozik. Ausztria az utolsó nagy katolikus állam és Vilmos lutheránus Németországa Ausztria fenntartása végett feláldozza protestáns vezetőit Rómának és a Katolikus Centrum-Pártnak. A jezsuitizmus és a machiavellizmus képezik Róma és Poroszország diplomáciájának és politikájának alapját, csakúgy mint Ausztriáét. A Központi Hatalmak nemcsak földrajzi helyzetüknél fogva egyesültek egy táborba, hanem bensőséges szellemi rokonságoknál fogva is. — Így ebben az egyetemes háborúban szemben állnak egymással az isteni eredetre hivatkozó középkori monarchizmus antidemokratikus és antinacionális önkényuralmi erői, másrésről az alkotmányos és köztársasági formájú államok, amelyek minden nemzet jogát elismerik a politikai függetlenségre, legyenek azok kicsik, vagy nagyok ... Ez a háború tehát harc az amerikai felfogás és a porosz felfogás között, ez a háború párharc a nappal és az éjszaka, az igazság és az erőszak, a sötét korszakok és a haladás, a múlt és a jövő között." (22)

A múltira és jelenre vonatkozó kritika folytatásaképen felvázolták azután azt a tervet, amely szerint a Dunatáj új szerkezetét fel kellene építeni. Az idevágó gondolatmenet a következő volt: Ausztriát, ezt a "beteg embert" úgy lehet meggyógyítani, hogy a néprajzi és demokratikus követelmények értelmében belső szerkezetét átalakítják. Ennek módja a szlávok hatalomhoz juttatása, tehát a Monarchia federalizálása. Ezzel a lépéssel egy csapásra helyre lehetne billenteni a Birodalom vágányaiból kisiklott politikáját, mert a szlávok az osztrák-magyar kiegyezést (1867) és a németekkel való szövetséget (1879) nyomban eltörölnék s a Monarchiát Oroszországgal és Franciaországgal hoznák kapcsolatba. A jelszó tehát még a háború kezdetén is a federalizálás és a pánszláv külpolitikai koncepcióba való beillesztés.

A háború további éveit folyamán azonban a háborús célok nagy változáson mentek keresztül, főleg Oroszország összeomlása után (1917). Mindinkább előtérbe nyomult a gondolat, hogy Ausztria-Magyarországot népei elnyomásáért meg kell büntetni s mivel a szlávok nem kívánnak együttműködni az osztrákokkal és magyarokkal, nekik teljes függetlenséget kell adni a nemzetiségi elv alapján. Külön "Csehszlovákia", "Dél-szlávia" és "Nagy-Románia" alkotandó, ha már a tervezett Pánszlávia egyelőre — az orosz összeomlás miatt — nem valószínűsíthető meg. Európa problémája csak így, a szlávok felszabadításával oldható meg, az emberiség békéje csak így, a szlávok világpolitikai tényezővé való előléptetése révén biztosítható.

De hát ha a szlávok kívánságát ki akarják elégíteni, akkor a Monarchiát előbb le kell rombolni!? — Igen, mondja a cseh Osusky, — most már nemcsak a kritika, hanem a tervezetések terén is a csehek veszik át a szót, — "le fogják rombolni Közép-Európa régi erődtömegét, melyet nagy, erős kövekből építettek és amely oly nagy történelmi emléket idéz elménkbe. Bizony le! A germanizmusnak ezt a bástyáját le kell rombolni... Sokkal jobb ezt azonnal elintézni, amíg jó építőkövei felhasználhatók arra, hogy belőlük egy új épület emeltessek, mely modernebb, jobban megszervezett erőd lesz, és amelynek bástyái

meg tudják majd állítani a germán erőket, melyek útban vannak a világ meghódítására." (23) Benes is kiadja a jelszót hirdető broszúrájában, melynek címe is program: "Romboljátok le Ausztria-Magyarországot — Détruisez l'Autriche-Hongrie". (24) Masaryk ex cathedra kijelenti, hogy "Ausztria-Magyarország lerombolása a háború legfőbb célja", "le démembrement de l'Autriche-Hongrie est le but principal de la guerre", és vele párhuzamosan "Közép-Európa gyökeres újjászervezése a nemzetiségi elv alapján" — "reconstruction radicale de l'Europe centrale basée sur la nationalité". (25)

Némi habozás után a csehek forradalmi tételét, ami egyéb kénnt logikusan következett a pánszláv eredetű ideológiai-politikai koncepcióból, a francia közirók is magukévá teszik és Fournol, Oroszország összeomlása után, nem nagy meggyőződéssel ugyan, de leírja az elkötelező sorokat, hogy a keleteurópai kis népek ügye a Visztulától le az Adriáig Franciaország számára minden más ügynél fontosabb, mert ezek a népek alkotják majd azt a biztonsági övet, amely közvetlenül a germán testre szorul, "seront la ceinture qui touchera directement au corps german de la Vistule a l'Adriatique." (26)

Ez a francia nyelv szárnyain terjedő forradalmi ideológia, amelynek kialakításában a szláv ágenseknek, különösen Masaryknak, Benesnek és Osuskynak döntő szerepük volt, a Dunatáj állammaximáihoz képest a következő alapvető eltéréseket mutatja:

1. az állam alapjára és szerkezetére vonatkozó tételeivel ez a szemlélet elterjesztette a nyugateurópai közvéleményben, hogy a dunai állameszme csődbe került, tehát az osztrák és magyar vezetés felszámolandó és helyébe a jobb jövő a szláv népek világpolitikai tényezővé való előléptetésére alapítandó;

2. beépítette a nyugateurópai köztudatba, hogy az osztrákok és magyarok a Monarchia idegen ajkú állampolgáraikat elnyomták, s ezzel felelősei lettek a világháborúnak, amiért megbüntetésre méltók;

3. a franciák, nem ismerve a pánszláv politika célkitűzéseit, elhitték, hogy a tervezett világpolitikai fordulat meg-

felel Franciaország jól felfogott érdekeinek, mert Franciaország a szlávokkal "permanens érdekközösségben", örök frigyben áll.

A szlavofil forradalmi ideológia oly tüneményes gyorsasággal hódított a francia értelmiség körében, hogy a Monarchia tudós és közíró barátai egymás után kénytelenek voltak elhallgatni. Bár ennek okát még ma sem látjuk egészen világosan, egy két tény rávilágít a folyamatra. Edouard Sayous, a magyarbarát historikus, aki sorbonnei katedrára vágyott, célját nem érthette el; ellenben a szláv tanszékek számát jelentékenyen növelték és Louis Eisenmann magyarbarát tudóst átállították a szláv vonalra. A monarchia-barát szakemberek és közírók gyors és impresszionáló letűnése arra készítette Jean Vici bibliografust, aki a Dunatájra vonatkozó háborús könyvészetet jegyzékelt, hogy ezt a körülményt munkájában több ízben is megjegyezze. (27) "Ausztriát, ezt az egyszerű vazallust, — írja egy ízben, — nem találtuk méltónak arra, hogy sok tanulmányt szenteljünk neki. Keveset törődünk mi az osztrák (-magyar) intellektuálisok véleményével, ... a francia közönség érdeklődése kevésbé a Monarchia uralmon lévő népeinek szól, hanem inkább az ő igájukban szinylődő nemzetiségeknek: románoknak, délszlávoknak és csehszlovákoknak." Ez a háttérbeszorulás a háború alatt teljessé vált és semmi akadály sem volt többé a szlávbarát ideológia akadálytalan érvényesülésének.

Az új áramlathoz a nehéztüzérséget a szlavista professzorok szolgáltatták, akik eredményeit egy publicista együttes szórta szét a közvéleménybe. Louis Léger, a Collège de France tanára, és Ernest Denis, a Sorbonne professzora voltak a főirányító személyek, körülöttük csoportosult az egész irógárda: Louis Eisenmann, Jaques Ancel, Albert Mathiez későbbi sorbonnei professzorok, Pierre Lanoux, Etienne Fournol, Anatole Leroy-Beaulieu, André Chéradame, André René, Auerbach, Georges Lacour-Gayet és még sokan mások. Ernest Denis, az "elnyomott nemzetek ügyvédje", írta meg a csehek történetét, a szlovákok történetét és a szerbek történetét, Lanoux a délszlávokét, és így tovább, mely munkák mindegyike e népek imperialista törekvésének igazoló irata lett. (28)

Ezek a tudósok szervezték tanszékeik és folyóirataik köré a nemzetiségek forradalmi intellektüeljait, Masarykot, Benest, Jorgát, Sirianut, Spalaikovichot, Morianut, stb. s állandó munkatársai lettek a Le Monde Slave-nak, a La Nation Tchèque-nek és a többi emigrációs lapoknak. Ugyancsak ők segítették utóbb a Békekonferenciára beadott iratok megszerkesztését, mint minderről sokat olvashatunk Benes Edvárd emlékirataiban. A mondott professzoroknak, valamint a szabadkőműves és izraelita köröknek köszönhetik a nemzetiségi vezetők, hogy bensőséges kapcsolatokat teremthettek a francia hivatalos szervekkel, s a legjobb ajtók megnyitak előttük, az ismeretlenségből előbukkanó idegenek előtt.

Ez impozáns irógárda munkáit központilag használta fel és terjesztette a "Bulletin d'Etudes historiques et politiques du Comité Michelet" nevű orgánum, melyet egy a történetre kiterjeszkedő másik Comité d'Etudes egészített ki. Utóbbi Lavisse professzor elnökelete alatt működött s tagjai sorában Denis, Durkheim, Bédier és Weiss egyetemi tanárok nevével találkozunk.

Ezeket az összefüggéseket látva, az ember valóban azt a benyomást nyeri, hogy az egész francia intellektuális világ felvonult, hogy keresztes háborút vezessen az érdekeivel összeütközésben egyáltalán nem álló dunai birodalom ellen. (29)

Diplomáciai harc a Békekonferencián

Ebben a szlavofil szellemtől fűtött légkörben ült össze 1919-ben a párisi Békekonferencia, hogy Közép-Európa új politikai rendjét az "örök béke" jegyében átrendezze.

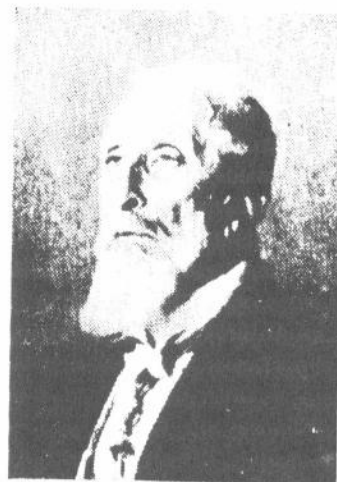
A szlávok érdekében folytatott óriási propaganda első következménye az lett, hogy a közfigyelem elterelődött a német problémáról. Feledésbe merült a Thiers által megfogalmazott tétel, amely szerint: "Az európai politika alapelve az, hogy Németország független államokból tevődjék össze, amelyeket egymáshoz csak laza szövetségi kapocs fűz." Tardieu, a Békekonferencia legbefolyásosabb francia képviselője azt írja emlékirataiban, hogy a Konferencia elé egyetlen olyan javaslatot sem nyújtottak be, amely a német kérdést a hagyomány vo-

nalában kívánta volna megoldani. (30) Így történt meg, hogy Németország voltaképpen megerősödve került ki a békeszerződések közül: megszerezte közjogi egységét. (31)

Németország helyett a közfigyelem Masaryk kívánsága szerint Ausztria-Magyarországra összpontosult, mellyel szemben köztudomású volt a konkrét háborús cél, amit a szláv intellektuális forradalmárok fogalmaztak meg nyugateurópai használatra, orosz kezdeményezésre. E célkitűzés legfontosabb része a Kárpátmedence politikai egységének szétrombolása volt. Így történt meg, hogy egy háború, amely a német-szláv konfliktusból indult ki, német-angolszász-francia ellentét jegyében zajlott le, diplomáciailag Magyarország elleni lépésekkel fejeződött be!

Ila a csehek, lengyelek és olaszok a Monarchia osztrák részéről valóban önmaguktól váltak ki, tehát a népi önrendelkezés primitív formában — forradalmi úton — ott valóban megvalósult, s így ez az ország tényleg "összeomlott", nem ez volt a helyzet a Monarchia másik, életrevalóbb felében, a Kárpátmedencét kitöltő Nagy-Magyarországon. Ott a nem-magyar ajkú népek túlnyomó többsége mindvégig megmaradt a magyar szent koronához és a dunai állameszméhez való hűségben s Magyarország népei nemcsak, hogy forradalmi lépésre nem ragadtatták magukat, hanem ellenkezőleg, tiltakozó okmányokat küldtek a Békekonferenciához az akaratuk ellenére előírányzott szétdarabolás megakadályozására. A Kárpátmedencében éppen ezért szó sem lehetett a Békekonferencia terveinek megvalósításáról a népi önrendelkezés útján, — bár a népszavazást annak idején a magyar békeküldöttség kérte, — s nem is került erre sor az egy Sopron város és környékének kivételével, ahol is az eredmény a fennálló helyzet javára dőlt el.

A Kárpátmedence területi szétdarabolása a népek akaratára ellenére, katonai hatalommal ment végbe, a páduai fegyverszüneti szerződés megsértésével. Ezt a szerződést, mely a Kárpátmedence területi épségén nem ejtett csorbát, a balkáni haderők főparancsnoka, Franchet d'Esperey francia tábornok

Apponyi Albert gróf

nem ismerte el és Belgrádban új fegyverszüneti rendelkezést adott át a forradalmi magyar kormány képviselőinek. Ennek értelmében Magyarország elcsatolni szándékolt részeit az antant nevében francia tábornokok — Franchet d'Esperey, Berthelot és Hennocque — vezetése alatt román, szerb és cseh katonák szállták meg. A megszállók félretolták a magyar közigazgatást, a demarkációs vonalakat végleges határoknak tekintették és elkezdtek ott politikailag berendezkedni. Amikor a csalárd játék kiderült, a magyar katonaság elindult a szóbanforgó területek visszavételére, a csehek és románok ellen, majd Nyugat-Magyarországon fegyveres felkelés támadt az elcsatolás ellen. (32) A harc folytatását az antant nevében Vyx francia alezredes megtiltotta, a nyugati felkelés megszüntetésére pedig Párisból ultimátum érkezett. Bármily fájdalmas a dunai népeknek, és különösen nekünk magyaroknak, akik egész háború alatt telve voltunk rokonszenvvel a franciák iránt, nem fogadhatjuk el, hogy Magyarország "magától dőlt össze", — miként ezt a későbbi francia irodalom állította. (33)

Mihelyt a röpiratokban és a titkos diplomáciai tárgyalásokon tervezett helyzetet de facto megteremtették, a Békekonferencia feladata arra szorítkozott, hogy az új határvonalak jogi elismertetését megszerezze. A francia kormány szerepe ezen a téren is döntő fontosságú volt, mert politikája — ellentétben az angolokéval — a nemzetiségek energikus támogatását irta elő irányvonalként. (34) A Békekonferencián tehát azt igyekeztek kimutatni, hogy a megszállt területek demarkációs vonala a néprajzi határokkal egybeesik. Ennek az állításnak alátámasztására megindult a néprajzi statisztikákkal való oly szörnyű visszaélés, amire a történelemben nem találunk példát s ahol Benes machiavellizmusa és a balkáni népek egész lelkülete kifejezésre jutott. Ahol még így sem lehetett a néprajzi érveket érvényesíteni, ott stratégiai, gazdasági, közlekedési érveket hoztak elő, amelyeket természetesen mindig az új államok javára érvényesítettek. Így csatoltak egy 60 km széles és 250 km hosszúságú színmagyar területet Temesvár-Arad-Szatmár között Romániához, mert ott egy vasútvonal haladt, amelyre az új államnak közlekedési okból "feltétlen szüksége" volt. Csehszlovákiát viszont 150 km hosszú szakaszon lenyújtották a Dunáig, mert az új országnak erre gazdasági szempontból "abszolút szüksége" volt. A Kárpátalját, Magyarország északkeleti ruszín-magyar vidékét "stratégiai megfontolásból" juttatták Csehszlovákiának, mert ez a terület közte és Románia közt teremt összefüggést. Ugyancsak stratégiai okból hasították ki Magyarországból és adták Jugoszláviának a szabadkai nagy vasúti csomópontot környékével együtt. És mennyi visszaélés volt a vasútvonalak és domborzati viszonyok stratégiai értékelésében! Másodrendű útvonalakat vastagon rajzolva a térképre főútvonalakká léptettek elő, folyókat megduzzasztottak, stb. Jól rávilágít az alkalmazott módszerekre az Ipoly vízének magyar-csehszlovák határrá emelése. Amikor a Békekonferencián a csehek bejelentették igényüket erre a határvonalra, Masaryk, "az igazmondás bajnoka", fényképet mutatott fel, mondván, ime, ez itt az Ipoly folyó, melyet határukként kerüink; széles és nagy folyó ez, hajózható is, miként a rajta úszó gőzös

bizonyítja. Erről a fényképről később kiderült, hogy egy másik magyar folyóról, a bővizű s széles Tiszáról készült, annak Szeged-Csongrád közti alsó szakaszáról ... Az ilyen ferdtések eredménye az lett, hogy az új államokba — Csehszlovákiába, Jugoszláviába és Nagy-Romániába — több idegen nép került, mint volt a "mesterségesnek" hirdetett Magyarországon. Az új államhatárok megszabásakor tehát a nemzetiségi elv alkalmazására nem került sor a Kárpátmedencében; ott a határokat pusztán hatalompolitikai szempontból állapították meg.

Hogy ezeknek a hamis adatoknak érvényesülése biztosítva legyen, ellenérv és kritika ne juthasson szóhoz, a Franciaországba érkező magyar békeküldöttséget, élén Apponyi Albert gróffal, Páris környékére internálták és ott teljes elszigeteltségben tartották. Apponyi csak a tárgyalások lezajlása után szólhatott a Békekonferencián, amikor a békeszerződés szövege már elkészült. A magyar küldöttség vezetője remek franciasággal mutatott rá a béketervezet katasztrófális következményeire mind a Dunát, mind Európa szempontjából. De mindez hiábavaló volt, Clémenceau rideg érzéketlenséggel meresztette szemeit a szónokló Apponyira. A magyar kritika kapcsolásával a felelősség a nemzetiségek által előterjesztett adatokért a középeurópai ügyeket intéző francia szakértők vállára nehezedett, akik dunatáji ismeretek tekintetében kívánni valót hagytak hátra és nem is nagyon firtatták azok helyességét. (35)

Viszont azokon az aggodalmakon, amelyek kompakt tömegű idegen népek és határmenti magyar tömbök bekebelezésével kapcsolatban merültek fel, önkormányzatok ígérésével (erdélyi magyarok, kárpátaljai ruszinok) és a kisebbségi jogok papíron való biztosításával tették túl magukat. A gazdasági egység megbontásával és szétagolásával kapcsolatos katasztrófális helyzeten szintén egy cikkellyel véltek segíteni (népszövetségi okmány 21 paragrafusa), amely a dunavidéki gazdasági együttműködést irta elő, szintén papíron.

Amíg egyrészt így megteremtették a tényleg mesterséges államokat, a földrajzzal, történelemmel, gazdasági adott-

ságokkal, a népi önrendelkezési elvvel, a nemzetiségi elvvel és a pusztá igazsággal ellentétben, gondot fordítottak arra, hogy a magyar kormánynak megküldött békeszöveghez mellékelte "kísérő levélben" belefoglalják a szigorú feltételek erkölcsi indokolását, hogy t.i. Magyarország elnyomta idegen ajkú állampolgárait és felelős a háború kitöréséért. A Békekonferencia így súlyos örökséget hagyott hátra, mert kritikátlan és álszenteskedés jegyében zajlott le, nélkülözve minden erkölcsi alapot.

Bár az így kialakított új államok minden kívánságát jól kiszolgálta a Békekonferencia, még mindig gyengének találták az új helyzetet csonka Magyarország maradék erőivel szemben, s kevésnek azok életbiztosítékait a garantáló nagy szláv hatalom, Oroszország összeomlása miatt. Ezért megtiltották Magyarországnak, hogy katonai haderőt tartson s a belső rend fenntartására korlátozott főnyi légénységét sem szerelhette fel. Viszont megengedték, hogy az utódállamok kivétel nélkül mind korlátlanul fegyverkezessenek, s ne csak átvegyék a területükön lévő összes magyar állami javakat, hanem eltűrték, hogy azok — különösen Románia — végigrabolják a csonka országot, onnan ezrével vigyék el a vasúti kocsikat, százával a mozdonyokat, leszereljék a gyárakat, kiszállítsák a szerszámgepeket és felpakkolják a raktárak készleteit. (36) Ehhez járult még hozzá később a "kollektív biztonság" kidolgozása s a háborúról való lemondás (Kellog-paktum). Mindezek felett állt végül a régi szándék, hogy az új államokat idővel a "moszkovita konglomerátum" fennhatósága alá csoportosítsák, hiszen Franciaország maga nem tudott a Dunavidéken katonailag aktív lenni, mint soha a történelem folyamán nem volt.

Az 1871-1919 között lezajlott események értelme tehát az, hogy az Osztrák-Magyar Monarchiát a klasszikus államalkotó tényezők félretételével, a koreszmék ürügye alatt, a szláv intellektuális forradalmárok sugalmazása szerint vezetett irodalmi, katonai és diplomáciai harc tüzeiben lerombolták. Így lett az első világháború legnagyobb áldozata Magyarország és a magyar nép.

III. — A DUNAI SZLÁV HEGEMONIA BIRÁLATA, 1920-1948

1. ELSŐ KISÉRLET 1919 REVÍZIÓJÁRA ÉS MAGYARORSZÁG REHABILITÁLÁSÁRA, 1920-1923

A nemzetközi helyzet

1919-ben a győzelem mámorában úszó Nyugat-Európában mindenki azt hitte, hogy az utolsó ágyúlövés az "aranykor" s az "örök béke" kezdetét jelenti. Hogyne hihették volna, hisz leomlottak a "reakció bástyái", "Krisztusként" feltámadtak a halottnak vélt népek s útjára indult messze az Óceántól Nyugat kék madara: a demokrácia! (1)

A középeurópai szociáldemokrácia, a lerombolt birodalmak kormányzati gépezetének e váratlan örököse azonban gyorsan megmutatta, hogy csak névben azonos nyugateurópai testvérével s szellemében sokkal közelebb áll a vérben, könnyben született szláv bolsevizmushoz. Tartós kormányzásra sehol sem voltak képesek, a szétszűllést megállítani nem tudták. Itt-ott, mint Bajorországban és Magyarországon az új demokrácia átmenetileg már a bolsevizmusba torkolt, amelyet szívből támogattak. Lengyelország keleti fele is megismerte Ázsia új arcát s Csehszlovákiában, a varsói csata idején, Nyugat-Európa kedvence, Eduárd Benes, félig kommunistákból összeállított kormánnyal várta az igazi felszabadítókat, az orosz bolsevistákat.

A bolsevizmus térfoglalását a megrökönyödött Nyugat segítségével megállítják, s az önvédelem rövidesen a legtöbb országban kitermeli az ellenforradalom vezéreit, a tekintélyelvű új megszemélyesítőit: Horthy Miklóst, Pilsudski Józsefet, Mannerheimet, Nosket, Mussolinit, majd utóbb Sándor jugoszláv király és Carol román király despotizmusát és a sajátos cseh pártidiktatúrát.

A klábrándulás hajnalán — 1920-ban — egy nagyműveltségű francia író Jacques Bainville, hideg tárgyilagossággal kezd a versaillesi békeművön elmélkedni, rideg logikával szedi